

SUMMA TEXTUS ARISTOTELIS
DE PRÆDICAMENTIS.

Summa capituli V, de substantia.

In tres partes dividitur hoc caput. In prima dividit substantiam in primam et secundam; in secunda comparat eas inter se; in tertia sex proprietates substantiæ enumerat.

Quantum ad primum, definit substantiam hoc modo: Prima substantia est, quæ neque in subjecto est, nec de subjecto aliquo dicitur; quia enim est substantia, non inhæret subjecto, et quia singularis, non dicitur de inferiori. Secunda substantia definitur in plurali: Quod sunt genera et species, sub quibus insunt primæ.

Quoad secundum: Docet primas substantias esse magis substantias, quam secundas: magis enim subsistant aliis; inter secundas vero substantias, species esse magis substantias quam genera, quia magis accedunt ad primas substantias. Deinde docet omnes species infimas æqualiter esse substantias, quoniam æque distant ab individuis; et similiter omnes primas substantias esse æquales, si inter se comparentur.

Quoad tertium: Prima proprietas substantiæ est non esse in subjecto. Secunda: Univoce prædicari. Tertia: Significare hoc aliquid. Quarta: Nihil substantiæ esse contrarium. Quinta: Non suscipere magis et minus. Sexta: Esse susceptivum contrariorum.

Summa capituli VI, de quantitate.

Dividitur hoc caput in duas partes. In prima proponit Aristoteles quasdam divisiones quantitatis. In secunda quasdam ipsius proprietates recenset.

Quoad primum: Ponit duas divisiones quantitatis. Prima est in quantitatem continuum et discretam. Quantitas continua est cuius partes aliquo communi termino copulantur. Discreta, cuius partes nullo communi termino copulantur. Sub discreta ponit numerum et orationem vocalem; sub continua ponit lineam, superficiem et corpus, locum et tempus, quorum ultima habent continuitatem successivam. Secunda divisio est: Quantitas quædam habet positionem in partibus, quædam non habet positionem: linea, superficies, corpus et locus habent positionem; numerus, oratio et tempus non habent, quia partes ejus non permanent, licet ordinem inter se habeant.

Quoad secundum: Tres assignantur proprietates quantitatis. Prima: Non habere contrarium. Secunda: Non suscipere magis, nec minus. Tertia, quæ est maxime propria: Ut secundum quantitatem res dicantur æquales, vel inæquales.

Summa capituli VII, de adaliquid.

Tres partes habet hoc caput. Prima

continet definitionem relativorum, juxta antiquorum opinionem. Secunda recenset quatuor proprietates relativorum. In tertia parte rejicit antiquorum definitionem, et propriam introducit, et ipsius aliam propriam passionem explicat.

Circa primum: Definitio antiquorum erat: Relativa sunt ea, quæ id quod sunt aliorum esse, aut ad aliquid aliquo alio modo dicuntur.

Quoad secundum: Prima proprietates, quam assignabant antiqui, est habere contrarium. Secunda, habere magis et minus. Tertia, dici ad convertentiam, quia mutuo se explicant. Quarta, esse simul natura, id est ita existere quod unum non sit causa et prius altero.

Quoad tertium: Rejicit definitionem antiquorum, quia illa etiam convenit aliquibus substantiis, et aliis rebus, quæ transcendentali ordine explicantur; sicut caput et manus dicuntur esse alicujus et tamen non sunt relationes. Unde tradit definitionem propriam, quod relativa sunt quorum totum esse est ad aliquid se habere. Unde sequitur tanquam propria passio quod sint simul cognitione, id est qui definite scit unum, scit alterum.

Summa capituli VIII, de qualitate.

In hoc capite quatuor facit Philosophus. Primo definit qualitatem, et dividit ejus species. Secundo agit de quali in concreto. Tertio tradit proprietates qualitatis. Quarto solvit quoddam dubium propositum.

Quoad primum: Qualitas dicitur id quo res dicuntur quales. Dividitur autem qualitas in quatuor species, seu potius quatuor genera duarum specierum. Prima divisio est in habitum et dispositionem. Secunda est naturalis potentia et impotentia. Tertia est passio et passibilis qualitas. Quarta est for-

ma et figura. Inter quas ponit Aristoteles differentias, quia habitus est dispositio difficile mobilis a subiecto; dispositio autem est facile mobilis. Similiter potentia est naturalis potestas, seu aptitudo ad aliquid; impotentia autem naturalis ineptitudo, qua difficile aliquid agit, vel resistit. Passio est qualitas brevi transiens, quæ aut sensum movet, aut ex motu oritur; passibilis qualitas est diu permanens, quæ aut sensum movet, aut ex motu oritur. Forma est qualitas resultans ex terminatione quantitatis, prout est in aliqua re naturali; figura est qualitas resultans ex terminatione quantitatis secundum se, et sine respectu ad rem naturalem, ut triangulum, circulus etc.

Quoad secundum: Qualia in concreto definiuntur, ea quæ denominative a qualitatibus, vel aliquo alio modo dicuntur: denominative quidem, ut album ab albedine, ubi servatur eadem vox; aliquo alio modo, ut studiosus, vel honestus a virtute.

Quoad tertium: Numerat tres proprietates qualitatis. Prima, habere contrarium. Secunda, suscipere magis et minus. Tertia, quod secundum qualitatem aliquid dicatur simile, vel dissimile, quod est proprium quarto modo.

Quoad quartum: Proponit hoc dubium: Habitus et dispositio numerantur inter relativa capite præcedenti, ergo non debent poni inter qualitates. Respondet primo hoc convenire habitibus in communi acceptis, non in particulari; exprimitur enim nomine scientiæ, v. g., ordo ad id cuius est scientia, quod non exprimitur in nomine particularis scientiæ, v. g. Grammaticæ, vel Rethoricæ; ubi insinuat solum esse relativa secundum dici, quæ non pertinent ad prædicamentum relationis. Vel secundo respondet:

Pertinere ad duplex prædicamentum secundum diversas rationes.

Summa capituli IX, de ultimis prædicamentis.

Sex ultima prædicamenta numerando percurrit Aristoteles; quia de illis aliis locis acturus est. Actiones et passioni duas assignat proprietates, scilicet habere contrarium, et suscipere magis et minus, de quibus in tertio Physicorum agendum est. Situm dicit esse denominationem a positione quantitatis. Ubi, sicut esse in licæo, vel in foro. Habere, ut esse indutum, vel armatum. Quando, ut esse in tali, vel tali tempore.

QUÆSTIO XV.

DE SUBSTANTIA PRÆDICAMENTALI.

ARTICULUS I.

Quæ sit formalis ratio constitutiva substantiæ prædicamentalis.

Substantia in præsentem non accipitur pro quidditate, seu essentia rei; sic enim non est speciale prædicamentum, sed generalis ratio cujuscumque quidditatis, vel essentia, et solum opponitur substantia sic sumpta prædicato accidentali, non accidenti prædicamentali; nam etiam hoc accidens suam quidditatem habet. Quare sumitur substantia in præsentem pro ente per se, id est quod opponitur accidenti inherenti, seu existenti in alio. Hæc autem proprietates existendi per se intelligitur, vel secundum considerationem absolutam et in ordine ad se, et sic dicitur subsistens, quasi non indigens alio ut sustentetur, sed in se sistens; vel di-

citur secundum habitudinem ad alia, quatenus illa sustentat in esse, et sic dicitur non solum subsistens, sed etiam substans: sicut enim aliud est lucere, aliud illuminare, licet hoc secundum ex primo oriatur, ita esse in se sine indigentia sustentationis ab alio est diversa consideratio ab eo quod est alia sustentare, et illis dare esse.

Et hoc modo explicavit D. Thomas rationem hujus primi prædicamenti, in I, distinct. XXIII, quæst. I, artic. I, dum inquit: « Quod esse dicit id quod est commune omnibus generibus, sed subsistere et substare, id quod est proprium primo prædicamento, secundum duo quæ sibi conveniunt, quod scilicet sit ens in se completum, et iterum quod omnibus aliis substernatur, scilicet accidentibus, quæ a substantia esse habent. » Ita D. Thomas. Ubi manifeste explicat quod constitutio substantiæ, ut est primum prædicamentum, sumitur per ordinem ad istos duos actus, qui sunt subsistere et substare: et subsistere dicitur in ordine ad se, et per ordinem ad proprium esse; substare per ordinem ad ea quæ sustentat, sicut sunt accidentia. Et potest *ly esse per se* sumi positive, vel negative. Positive pro illa perfectione essendi, quæ excludit dependentiam ab alio; negative pro ipsa negatione dependentiæ et communicationis ad aliud. Potest etiam *ly per se* dici multipliciter, ut in tertia conclusione dicemus. Et ita explicare oportet quomodo sumatur *ly per se* in constitutione substantiæ, et ad quam proprietatem prius se habeat, ad subsistere vel substare.

Dico ergo primo: Definitio, vel descriptio substantiæ, ut est primum prædicamentum (proprie enim non definitur, cum sit supremum genus quod non constat ex genere et differentia), est ens per se existens. — Ita

D. Thomas, Opusc. XLVIII, de Prædicam., c. II. Idem explicat in IV, dist. XII, q. I, art. I, q. I, ad 2, ubi docet definitionem hanc sic esse intelligendam: « quod substantia est res, cui debetur esse per se, seu existere per se, sicut accidens est ens, cui debetur esse in alio; quia esse actu per se, vel in alio, non est ipsa quidditas substantiæ, vel accidentis, quia esse, seu existere, in nulla quidditate creata est intrinsecum prædicatum »; et quantitas in Eucharistia est verum accidens, et non existit in alio actu, sed solum aptitudine. Et magis definitur substantia per ordinem ad existere per se, seu subsistere, quam per ordinem ad substare, quia prius ei convenit subsistere, quod est in ordine ad se, quam substare, quod est in ordine ad sustentanda alia.

Dico secundo: Perseitas substantiæ non consistit in sola negatione, sed in ratione positiva. — Ratio est manifestissima, quia esse per se est nobilium quam esse in alio, et perfectius. Sed esse in alio est positivus modus essendi, scilicet per inherentiæ et unionem ad aliud. Ergo esse per se non est pura negatio, sed aliquid positivum; sola enim negatio et exclusio alicujus rei positive non constituit aliquid perfectius, sicut negatio bruti sola non constituit perfectionem hominis. Denique negatio ista fundari debet in aliquo positivo, alias esset purum nihil, et non constitueret positivum ens, quale est substantia; sed non fundatur in ipso ente in communi, sic enim omni enti conveniret; ergo in aliquo determinato ab accidenti distincto, et hoc est substantia.

Et quando dicit D. Thomas, I Contra Gent., cap. XXV, quod *ly per se* non videtur importare nisi negationem tantum, quæ non potest naturam, vel rationem generis constituere, ex quo aliqui sumpserunt oc-

casione imponendi D. Thomæ quod senserit perseitatem in substantia solam negationem dicere, quod tamen S. Doctor non affirmat, sed solum quod illa particula *per se* non constituit genus: quomodo autem substantia constituitur per rationem essendi per se statim explicat D. Thomas, his verbis: « Oportet igitur quod ratio substantiæ intelligatur hoc modo, quod substantia sit res, cui convenit esse non in subjecto, nomen autem rei a quidditate imponitur, sicut nomen entis ab esse; et sic in ratione substantiæ intelligitur quod habeat quidditatem, cui conveniat esse non in alio. » Aliud est ergo quid importet *ly per se* ex impositione suæ significationis; aliud quid importet, ut explicat constitutum quidditatis substantiæ. Primo modo non requirit amplius quam significare negationem in alio. Secundo vero modo positivam rationem essendi dicit, cum tanta perfectione, quod habeat negationem essendi in alio.

Dico tertio: *Ly per se* potest opponi enti per accidens, enti in alio inherenti quod est accidens, enti in alio existenti ut pars in toto, enti in alio existenti non incommunicabiliter, nec cum ultima terminatione, sicut humanitas integra est in supposito. — Primo modo esse per se non pertinet solum ad hoc prædicamentum substantiæ, sed ad quodcumque ens, quod non est ens per accidens; nam etiam quantitas hoc modo est ens per se. Secundo modo pertinet ad substantiam, tam completam, quam incompletam, ut advertit D. Thomas, Opusc. XII, c. X; et Opusc. XLVIII, tract. de substantia, cap. II; nam etiam pars substantiæ non est accidens. Tertio modo pertinet ad substantiam prædicamentalem, quæ dicit totam quidditatem et naturam completam in ratione naturæ, licet non in suppo-